

GLOBAL IQLIM O'ZGARISHINING MARKAZIY OSIYO DAVLATLARIDA OZIQ-
OVQATGA TA'SIRI

Yaxshiboyeva Laziza Plyos qizi

Toshkent davlat yuridik universiteti

“Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik” fakulteti 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Bugungi kunda yer yuzi aholisining qariyb 90% iqlim buzilishi ta'siridan aziyat chekib kelmoqda. Global iqlim buzilishi natijasida ko'plab davlatlarning iqtisodiyoti shu bilan birga demografik holati ham keskin o'zgaruvchan bo'lib qolgan. Xususan, ekin maydonlarining jiddiy zarar ko'rishi, turli xil korxonalar va zavodlarning uzluksiz ishlashi natijasida ekologiyaning buzilishi, insoniyat alohida e'tibor qaratishi hamda yechim topishi shart bo'lgan muammolardan bo'lib kelmoqda.

Аннотация: Сегодня около 90% населения Земли страдает от последствий изменения климата. В результате глобального изменения климата резко изменились экономика и демография многих стран. В частности, серьезный ущерб возделываемым полям, ущерб окружающей среде в результате непрерывной работы различных предприятий и фабрик относятся к числу проблем, на которые человечество должно обратить особое внимание и найти решение.

Abstract: Today, about 90% of the world's population is suffering from the effects of climate change. As a result of global climate change, the economy and demographics of many countries have changed dramatically. In particular, severe damage to cultivated fields, damage to the environment as a result of the continuous operation of various enterprises and factories are among the problems that mankind must pay special attention to and find a solution for.

Kalit so'zlar: ekologiya, iqlim, mintaqalar, ilmiy izlanish, Markaziy Osiyo, iqlim o'zgarishi, ocharchilik, tabiiy muhit.

Iqlim o'zgarishi – zamonamizning eng muhim muammolaridan biridir. Agar yigirma yilavval u faqat ilmiy doiralarda muhokama qilingan bo'lsa, bugunga kelib mazkur muammo ko'pchilikka ma'lum bo'lib qoldi. Biz harorat o'lchashayotganini, ob-havo esa, umuman olganda, o'zgaruvchan bo'lib borayotganini sezyapmiz. Sayyoramiz iqlimi o'zgarayotgani va bu o'zgarish jadal ro'y berayotgani shak-shubhasiz. O'zingiz bir qarang, oxirgi 130 yilda Yerdagi o'rtacha harorat 1°C ga ko'tarildi. Sayyora ko'lamida, haroratning bir qarashda juda ozgina sezilgandek ko'tarilishi, uning aholisi, o'simliklari, hayvonlari va siz bilan biz uchun xavfli bo'lishi mumkin. Undan tashqari 1°C – bu dunyo bo'yicha o'rtacha ko'rsatkichdir. Insonlar aksariyat hollarda iqlimdan emas, balki ob-havodan shikoyat qiladilar. «Butun oktabr oyi davomida kuchli shamollar esib, davomli yomg'irlar yog'di. Keyin juda sovuq, tonggi ayozli, yuzlarni va barmoqlarni og'ritadigan muzdek shamolli noyabr oyi keldi» (J.Rouling, «Garri Potter va Feniks

Ordeni»). Ko'rayapsizmi, hatto adabiy asarlarda ham odatda ob-havo to'g'risida gapiriladi, iqlim to'g'risida esa – hech narsa deyilmaydi. Buni insoniylik nuqtai-nazaridan tushunsa bo'ladi: ob-havo to'g'risini bilish uchun, oddiygina derazadan qarashning o'zi kifoya. Ob-havoga biz har kuni duch kelamiz, iqlim esa bir muncha tushunarsizdir. Hozirgi kunda uning o'zgarishi haqida deyarli barcha, jumladan, olimlar ham, siyosatchilar ham, biznesmenlar ham gapiradilar. Ular ko'pincha bir-biriga zid fikrlar bildiradilar: birlari bu yaxshi desa, boshqalari aksincha, bu yomon, uchinchilari esa iqlimga hech narsa bo'lmayapti, deb ta'kidlaydilar.

O'zbekistonning geografik o'rni, okeanlar va dengizlardan uzoqdaligi, Yeroosiyo materigining ichkiqismida joylashganligi, mamlakat iqlimining kontinentalligini belgilaydi. Iqlimning kontinentalligiylning kata qismida ob-havoning bulutsiz bo'lishida, yozda haroratning yuqoriligida, atmosfera yog'inlarining kamligida, suvning kata bug'lanuvchanligida, yozning davomiyligi va jaziramaligida, shuningdek, qishning mazkur kengliklarga hos bo'lmagan sovuqligida, havo harorati kunlik va yillik amplitudalarining kattaligida namoyon bo'ladi. O'zbekiston iqlimining ushbu xususiyatlari iqlimhosil qiluvchi omillar ta'sirida shakllangan. Sovuq havo oqimlari mamlakatning eng janubiy rayonlariga ham bemalol kirib boradi, bu yerda qishdagi eng kichik havo harorati -25°C gacha pasayishi mumkin. O'zbekistonning shimoliy qismi (Ustyurt platosi)da haroratning mutloq eng kichik qiymati -39.7°C ga teng (1969 yil, fevral). Yilningilik davrida yuqori darajadagi quyosh radiatsiyasi oqimi katta issiqlik o'choqlari shakllanishi uchun sharoit yaratadi. Yozda O'zbekistonning markaziy cho'l zonalarida ekstremal havo harorati $45-49^{\circ}\text{C}$ ga yetadi. Iqlimiy tizim holati ustidagi zamonaviy kuzatuv ma'lumotlari butun O'zbekiston hududida, yilning barcha mavsumlarida havo harorati yuqori bo'lgan kunlar soni ortib borayotganini ko'rsatmoqda. "Jazirama to'lqin"li kunlar sonining eng yuqori darajadagi jadal o'sishi Orol bo'yi hududi va Amudaryoning etagida qayd etilgan. Iqlim o'zgarishi qurg'oqchilik, suv toshqinlari, issiqlik to'lqinlari, sellar, qor ko'chkilari va boshqa shu kabi xavfli hodisalarning tez-tez takrorlanishining ortishiga olib kelmoqda. Keng ko'lamdagi xavfli tabiiy hodisalar, jumladan, qurg'oqchilik va issiqlik to'lqinlari bir vaqtning o'zida katta hududlarni va aholi guruhlarini qamrab oladi. Aksincha, sel toshqinlari, suv bosishi, tog' ko'chkilari, qor ko'chkilari kabi hodisalar, ularni shakllantiruvchi omillardan kelib chiqib, lokal xarakterga egadir. Biroq, iqlim o'zgarishi shunga olib keladiki, iqlimga bog'liq bo'lgan xavfli hodisalar jadalroq va tez-tez takrorlanadigan bo'lib qoladi (O'zbekiston Respublikasining Iqlim o'zgarishiga oid BMT Doiraviy Konvensiyasi bo'yicha 3-milliy axboroti).

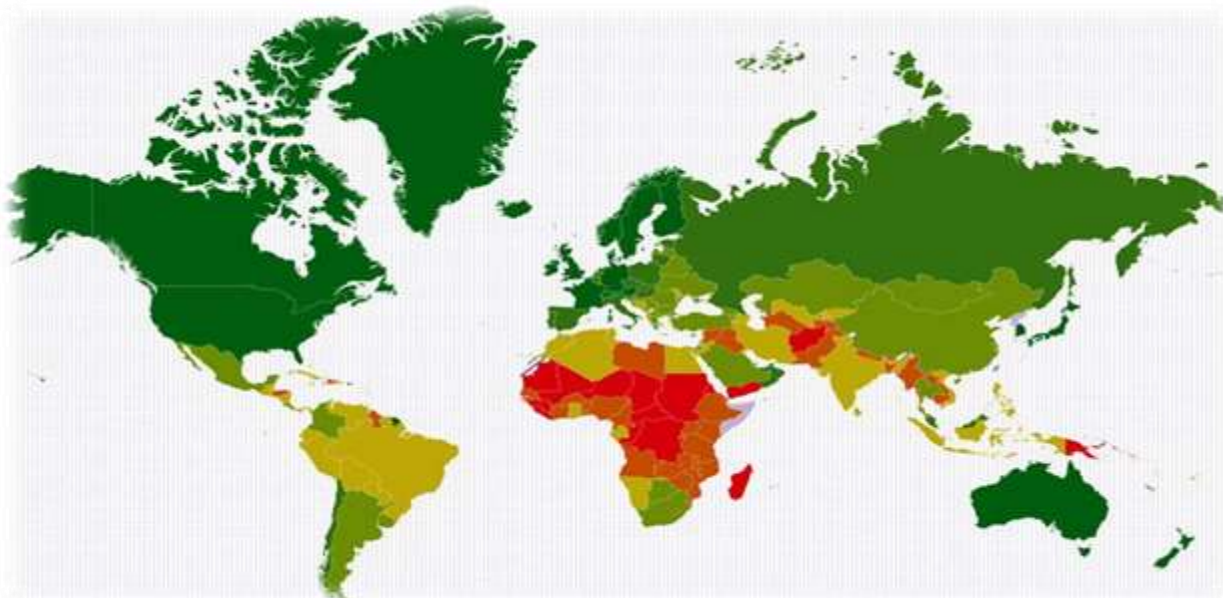
Iqlim o'zgarishi insonlarga ta'sir etadigan birlamchi sabablardan bo'lib, odamlar uni o'zlarining hayoti va kundalik turmush tarzida hamda ijtimoiy faoliyatida sezadilar. Iqlimiy sharoitlarning o'zgarishi insoniyatni o'z hayot tarzini almashtirishga, ishlab chiqarishni takomillashtirishga, ba'zan esa, ommaviy ko'chishlarga majbur etadi. Shuning uchun, iqlim va uning o'zgarishini, qo'shni hududlardan siyosiy chegaralar

bilan ajralgan holda, yagona kichik davlat miqyosida tadqiq etish mumkin emas. Iqlimiy muammolarni butun mintaqa miqyosida hal etish lozim. Markaziy Osiyo mamlakatlari global iqlim o'zgarishining jiddiy oqibatlari bilan duch kelmoqdalar. Mintaqada muzliklar erimoqda, chollanish jarayoni kuchaymoqda, daryolar sayozlashmoqda, Orol dengizi degradatsiyasi davom etmoqda, bularning hammasi regional miqyosdagi muammolardir. Yaqinda, Iqlim O'zgarishi bo'yicha Hukumatlararo Ekspertlar Guruhi (IO'HEG) – butun dunyodagi iqlimshunos olimlarning eng nufuzli guruhi tomonidan ishlab chiqilgan xulosalar e'lon qilindi. Unda qayd etilishicha, davom etayotgan iqlim o'zgarishi kelajakda tabiat va inson uchun yanada xavfli oqibatlarga olib kelishi mumkin

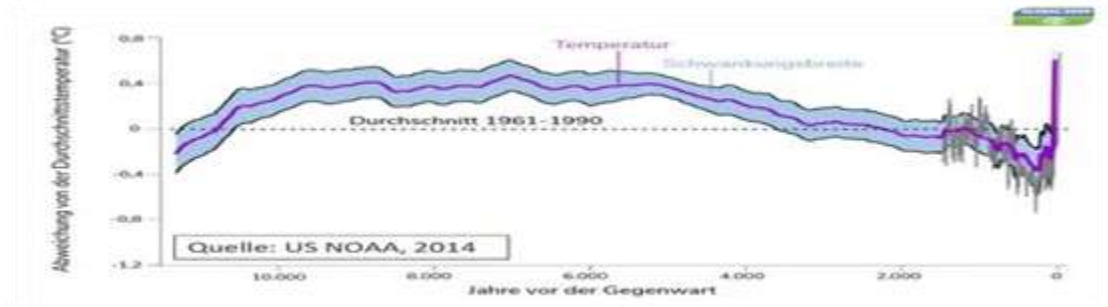
Olimlar keskin ob-havoga iqlim o'zgarishi sabab ekaniga ishora qilmoqda. “Koinotimiz isigan sari okeanlar issiqlikni yutib kengaymoqda, suv havzalari to'lib bormoqda. Tog'larda muz eriyapti, muzliklar kichrayib boryapti, erigan muz okeanni to'ldiryapti”, - deydi AQShning Fazoni tadqiq etish boshqarmasi NASAda iqlim o'zgarishini kuzatuvchi olim Gavin Shmidt. Unga ko'ra, haroratning ko'tarilishi natijasida yer qurib borarkan, yong'inlar vujudga kelmoqda. Meksikada tabiat muhofazasi bilan shug'ullanuvchi nodavlat tashkilot rahbari Edgar Godoyning aytishicha, yong'inlar, toshqinlar, eriyotgan muzliklar odatiy holga aylangan. “Har yili nafaqat Meksikada, balki butun dunyoda “bu oxirgi 5 yilda eng issiq yil bo'ldi” deb gapiramiz. Yildan yilga shunday bo'lyapti va bu borada o'zgarish yo'q”, - deydi u. Mexiko shahrida yashovchi 20 million aholining uchdan biri suv tanqisligi bilan yuzlashadi. Qurg'oqchilik ehtimoli qishloq xo'jaligiga tahdid solmoqda, deydi Godoy. “Fermerlarning bundan boshqa daromadi yo'q. Hosil bo'lmasa, ular o'rmonga borib daraxtlarni kesishga va sotishga majbur bo'ladi. Bu esa o'rmonlarning yo'qolishiga olib keladi”, - deydi mutaxassis. Daraxtlarning kesilishi natijasida ildizlari tuproqni ushlab turish xususiyatini yo'qotadi, buning oqibatida yer ko'chishlari va toshqinlar ko'payadi. Indoneziyaning “Tropik o'rmonlari alyansi” tashkiloti vakili Intan Fardinatring aytishicha, tabiiy ofatlardan, asosan, yer hisobiga kun kechirayotgan odamlar zarar ko'rmoqda. “Yer ko'chishlari infratuzilmani barbod qiladi. Chekka joylarda yashovchi qishloq ahli yanada ajralib, yakkalanib qolmoqda”, - deydi u. Mutaxassisning aytishicha, ob-havoning notekisligi qahva ishlab chiqarishni ikki baravar kamaytirib, xo'jalikda mashg'ul odamlar iqtisodiy ahvolini og'irlashtirdi.

“Oldin bunday bo'lmasdi. Hozir esa tuproq charchagan, qurigan”, - deydi Fardinatri. Iqtisodiy taraqqiyot va ekologiya muhofazasi o'rtasidagi to'qnashuv oziq-ovqat mahsulotlarini yetishtirishda beqarorlikka yetaklashi mumkin, deydi mutaxassislar.

Iqlim o'zgarishi — XXI asrning asosiy muammolaridan biri. Insoniyatning taraqqiyotga erishish yo'lida tabiatga nisbatan xo'jasizlarcha munosabatda bo'lishi atrof-muhitdagi muvozanatning izdan chiqishiga sabab bo'lmoqda. Iqlim isishi natijasida qor qoplami qisqarmoqda, bug'lanish kuchaymoqda.

Qurg'ochilikning tez-tez takrorlanishi va jadalligining kuchayishi qishloq xo'jalik ishlab chiqarishi barqarorligini buzishi va oziq-ovqat xavfsizligiga zarar yetkazishi mumkin. Bugun jahon hamjamiyati iqlim o'zgarishini insoniyat oldida turgan eng jiddiy muammolardan biri deb tan olmoqda. BMT Iqlim o'zgarishi to'g'risidagi doiraviy konvensiyasi uni hal etishning ikkita asosiy yo'nalishi belgiladi: atmosferaga issiqxona gazlari chiqarilishini kamaytirish hamda kuzatilayotgan va kutilayotgan iqlim o'zgarishlariga moslashish. O'z vaqtida choralar qabul qilmaslik va atmosferada issiqxona gazlari miqdorini bundan keyin ham ko'payishi holatida mamlakatlar iqlim o'zgarishi borasidagi harakatlar uchun katta mablag'larni mobilizatsiya qilishlariga to'g'ri keladi. Iqlim o'zgarishi bilan bog'liq o'sib borayotgan global tahdidlarga kompleks javob qaytarish maqsadida 2015-yil 12-dekabrda Parij Bitimi qabul qilingan. Ushbu hujjat 2016-yil 4-noyabrda kuchga kirgan. Bitimning maqsadi BMT Iqlim o'zgarishlari bo'yicha doiraviy Konvensiyani amalga oshirilishini faollashtirish, global o'rtacha haroratning industriallashtirishgacha (1750-y.) bo'lgan darajaga nisbatan 2 S ga saqlab turish hamda haroratning Selsiy bo'yicha 1,5 darajagacha o'sishini cheklashga harakat qilishdan iborat. Bu 2050-yilga kelib issiqxona gazlari global ajratmalarini 40-70 foizga kamaytirishni va 2100-yilga kelib uning 0 yoki manfiy ko'rsatkichga yetkazishni talab etadi. Ta'kidlash joiz, 2017-yil 19-aprel kuni BMTning Nyu-Yorkdagi Bosh qarorgohida O'zbekiston Parij Bitimini imzoladi. Mazkur bitim 2018-yil 3-oktyabr kuni ratifikatsiya qilindi. 2030-yilgacha uzoq muddatli istiqbolda O'zbekiston Respublikasi iqlim o'zgarishiga qarshi kurash chora va harakatlarni kuchaytirishni – 2030-yilga kelib issiqxona gazlari solishtirma tashlanmalarini 2010-yildagi darajaga nisbatan (yalpi ichki mahsulotga) yalpi ichki mahsulot birligiga 10 foizga qisqartirishni mo'ljallamoqda. Kelgusi 20-30 yil ichida iqlim o'zgarishi insoniyatga beshta asosiy xavotirni alohida urg'ulaydi. Bular sirasiga Arktika dengizidagi muzliklar va marjon riflari kabi unikal tizimlarga bo'lgan tahdidlar kiradi.

Haroratning 2°C ko'tarilishi bilan tahdid "o'ta yuqori" bo'lishi mumkin. Dengizlar va daryolarga bo'lgan ta'siri. Unga ko'ra, ummon suvi tarkibidagi kislota oshadi va undagi marjon va jonzotlarga xavf soladi. Harorat oshishi bilan quruqlikdagi hayvonlar, o'simliklar va boshqa jonzotlar balandliklar va qutblar sari harakat qila boshlaydilar. Insonlarga ta'sir haqida gap ketar ekan, oziq-ovqat taqchilligi eng katta xavotir uyg'otadi. Makkajo'xori, guruch va bug'doy 2050-yilga borib 25 foizga kamayishi bashorat qilinadi. 2050-yilga borib aholi soni 9 milliardga yetishi va shaharlar kengayib borishi kutilar ekan, oziq-ovqat yetishmovchiligi yana-da yomonlashadi. Tropik hududlar va Antarktikaning ba'zi qismlarida baliqchilar o'ljasi 50 foizga kamayishi mumkin. Iqlim o'zgarishi muammosi natijasida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan oqibatlar qatorida quyidagilarni ko'rsatish mumkin:

- suv resurslari taqchilligining kuchayishi;
- o'rtacha haroratning oshishi;
- yog'ingarchiliklarning notekis taqsimlanishi – yog'ingarchiliklarsiz qurg'oqchilik uzoq davom etishi va bir martada ko'p miqdorda yog'ingarchiliklar bo'lishi;
- qishloq xo'jaligida yetishtirish uchun maqbul ekinlar tarkibi butunlay o'zgarishi;
- harorat rejimi kuchayishi natijasida aholi salomatligi bilan bog'liq muammolar ko'payishi;
- o'simliklar va hayvonlarning aksariyat turlari yashaydigan areallar qayta taqsimlanishi, ekologik jarayonlar, beriladigan mahsulotlar va bajariladigan funksiyalar tubdan o'zgarishi;
- sahrolashish jarayonlarining kuchayishi, yashash va xo'jalik yuritish mumkin bo'lgan yerlar kamayishi;
- iqtisodiyot sektorlari ta'sirining to'liq qayta taqsimlanishi va boshqalar.

Joriy yil fevral oyining ikkinchi o'n kunligidagi havo harorati $+27$ - $+30$ S gacha keskin oshib ketishi va mart oyida havo harorati -10 S gacha keskin sovub ketishi holatlari kuzatilishi ham yurtimizda global iqlim o'zgarishi o'z ta'sirini ko'rsatayotganidan dalolatdir. Iqlim o'zgarishlarining oldini olish va unga moslashish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish talab etiladi:

- Avvalo, ekologik madaniyat oiladan boshlanishi lozim;

— Ishlab chiqarish korxonalarida ekologik toza texnologiyalarni joriy etish orqali atmosferaga tashlanayotgan issiqxona gazlari miqdorini kamaytirish zarur;

— Ekologik toza transport vositalarini ko'paytirish, shu jumladan keng jamoatchilik uchun qulay bo'lgan veloyo'lakchalar tashkil etish kerak;

— Ko'kalamzorlashtirish ishlarini amalga oshirish. Ko'p yillik daraxtlarning ekilishi hududdagi mikroiklimni yumshatishga sabab bo'ladi. Shuningdek, shahar hududlari va avtomobil yo'llari chetida yashil hududlarni kengaytirish darkor;

— Suv resurslaridan oqilona foydalanishda tejamkor texnologiyalardan unumli foydalanish lozim;

— Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish, ya'ni chiqindisiz texnologiyalar. energiyatejamkor, resurstejamkor texnologiyalardan foydalanishni joriy etish yoki boshqacharoq qilib aytganda mamlakatda yashil iqtisodiyotni joriy etish zarur.

Qayta tiklanuvchi quyosh va shamol energiya manbalaridan foydalanish orqali iqlim o'zgarishlari oqibatlarini ma'lum bir darajada kamaytirish mumkin. So'nggi yillarda mamlakatimizda atrof muhitni muhofaza qilish, aholi salomatligini saqlash, ekologik xavfsizlikni ta'minlash ishlariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, Prezidentimiz tomonidan BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida²³ so'zlagan nutqida jahon hamjamiyatini, shu jumladan mintaqa mamlakatlarini ekologik masalalarda, jumladan Orol dengizning qurishi bilan bog'liq oqibatlarni bartaraf etishda xalqaro miqyosdagi sa'y-harakatlarni faol birlashtirish zarurligini ta'kidlab o'tdi. Bugungi kunda mazkur masalalarda amaliy ishlarni barchamiz guvohi bo'lib turibmiz. Birgina misol sifatida BMT shafeligi ostida Inson xavfsizligi bo'yicha ko'psherikli Trast fondining tashkil etilishi yoki mustaqillikning 27 yili davomida Orolning qurigan tubida 400 ming gektarda o'rmonzor tashkil etilgan bo'lsa, so'nggi ikki yilda qariyb 1200 ming gektarga saksovul va cho'l o'simliklari urug'lari sepilganligi va ko'chatlari ekilganligini keltirish mumkin. Olib borilgan islohotlarni jahon hamjamiyati qo'llab-quvvatlamogda. Davlatimiz rahbarining 2019-2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risidagi qarori atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik holatni yaxshilashga e'tiborni kuchaytirish masalalari belgilanganligi iqlim o'zgarishlarining oldini olish va unga moslashish uchun xizmat qiladi.

Ochlik muammosi haqidagi faktlar va raqamlar

Dunyo aholisi tobora ko'payib bormogda. Biroq, bu yerda tabiiy resurslar yo'q. Hozirgi kunda dunyo bo'ylab 7,5 milliard odam ovqatlanmogda, bu 20-asrning boshlarida 1,5 milliardga teng.

²³ O'zbekiston Prezidenti BMTtomomidan Orol fojiasidan jabr ko'rgan aholiga amaliy yordam ko'rsatish bo'yicha shu yil qabul qilingan maxsus dastur to'liq amalga oshirilishi lozimligini ta'kidladi.

Bunday tez demografik o'sish natijasida oziq-ovqat inqirozi yanada kuchayishi kerak. Aslida, ular buni birinchi marta bir asr oldin muhokama qilishni boshladilar. Braziliyalik olim Xose De Kastroning so'zlariga ko'ra, dunyo aholisining uchdan ikki qismidan ko'prog'i doimiy ochlik holatida yashaydi, uning "ochlik geografiyasi" kitobi 20-asrning boshlarida nashr etilgan.

So'nggi yillarda vaziyat sezilarli darajada yaxshilangan bo'lsa-da, masalaning o'zi hech qachon hal qilinmagan. BMT ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'ylab har 10 kishidan biri hali ham to'yib ovqatlanmaslikdan aziyat chekmoqda. Noto'g'ri ovqatlanish va ochlikdan aziyat chekadiganlarning taxminan 85% rivojlanayotgan mamlakatlarda yashaydi. Bu asosan Janubi-Sharqiy Osiyo, Lotin Amerikasi, Markaziy va Janubiy Afrikaning eng rivojlanmagan mamlakatlari. Masalan, G'arbiy yarim sharning eng qashshoq davlati bo'lgan Gaiti aholisining uchdan bir qismi har kuni tavsiya etilgan kaloriya miqdorini olmaydi.

Oziq-ovqat mahsulotlarini taqsimlash va yetkazib berishdagi har qanday iqlim buzilishi, xoh ichki, xoh xalqaro miqyosda bo'lsin, oziq-ovqat mahsulotlariga kirish, xavfsizlik va sifatga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Masalan, Amerika oziq-ovqat mahsulotlarini yetkazib berish tizimi odatda suvda katta miqdordagi donni tashiydi. Daryoga ta'sir qiladigan og'ir ob-havo hodisalarida, agar mavjud bo'lsa, muqobil transport yo'llari kam. Mamlakatdagi eng yomon yozgi qurg'oqchiliklardan biri 2012 yilning yozida sodir bo'lgan va u O'rta G'arbdagi ekinlar uchun eng muhim transkontinental yuk tashish yo'li bo'lgan Missisipi daryosi suv havzasiga sezilarli salbiy ta'sir ko'rsatgan.

Bizning zamonamizning eng muhim va dolzarb global muammolaridan biri bu global oziq-ovqat inqirozidir. Rivojlanmagan ishlab chiqarish kuchlari, qattiq tabiiy va iqlim sharoiti, qurolli to'qnashuvlar yoki siyosiy g'alayonlar natijasida yuzaga kelgan oddiy oziq - ovqat tanqisligi uni ifoda etishning bir usuli hisoblanadi.

Ochlikning geografik doirasi

Ijtimoiy geografiyada "och kamar" atamasi qo'llaniladi. U tropik Afrika, Markaziy Amerika, Janubiy va Janubi-Sharqiy Osiyo hududlarini va ekvatorning har ikki tomonini (jami 40 ga yaqin mamlakat) qamrab oladi. Chad, Somali, Uganda, Mozambik, Efiopiya, Mali va Gaiti kabi mamlakatlarda eng qiyin sharoitlar mavjud. Hududdagi aholining 40% dan ortig'i kam vaznli va och. Hozirgi vaqtda Yaman, Suriya, Zimbabve, Eritreya va Sharqiy Ukrainada oziq-ovqat xavfsizligi yanada kuchaymoqda.

Miqdoriy ko'rsatkichlardan tashqari, inson ovqatlanishining sifat parametrlarini ham hisobga olish kerak. Axir, noto'g'ri ovqatlanish nafaqat samaradorlikni pasaytiradi, balki boshqa zararli kasalliklarning paydo bo'lishiga yordam beradi. Natijada, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) prognozlariga ko'ra, dunyo aholisining taxminan 40% vitamin va minerallarning muntazam etishmasligidan aziyat chekmoqda.

Oziq-ovqat muammolarining asosiy sabablari:

Xo'sh, to'yib ovqatlanmaslik va ochlikka nima sabab bo'ladi? Bu bir qator omillar bilan bog'liq. Keling, faqat eng asosiylariga e'tibor qarataylik:

1. Dunyo aholisi tez o'sib bormoqda.
2. Dunyo bo'ylab aholining tarqalishi notekis.
3. urbanizatsiya va hududlarni sanoatlashtirish sur'atlarining o'sishi.
4. Dunyodagi ayrim mamlakatlarning ijtimoiy-iqtisodiy qoloqligi.
5. Atrof-muhitning buzilishi, xususan tuproqning pestitsidlar, og'ir metallar va boshqa xavfli birikmalar bilan ifloslanishi.
6. Don ekinlari hosildorligini pasaytirish.
7. Yer resurslaridan foydalanish.
8. Yer uchastkasining maydonini kamaytirish.
9. Toza suv yetishmasligi.

Oziq-ovqat masalasiga alternativalar

Hozirgi vaqtda ochlik muammosi bir qator xalqaro, jamoat va tijorat tashkilotlari, hukumatlararo organlar va muassasalar tomonidan hal qilinmoqda. Ularga global moliyaviy va tijorat institutlari, shu jumladan XTTB (xalqaro tiklanish va taraqqiyot banki) va OPEK (neft eksport qiluvchi mamlakatlar tashkiloti) qo'shiladi. Ular rivojlanayotgan mamlakatlarda agrosanoat sohasini rivojlantirishga qaratilgan bir nechta tashabbuslarni qo'llab-quvvatlamoda.

Hozirgi vaqtda olimlar vaziyatning nazariy tarkibiy qismlarini o'rganmoqdalar. Ular oziq-ovqat muammosiga potentsial echimlarni aniqlashga qodir. Ular orasida quyidagilar ajralib turadi:

Oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish jarayonining tuzilishi va sifatidagi o'zgarishlar.

Qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish va rivojlanmagan davlatlarda tobora kengayib borayotgan agrosanoat sektorini yaratish.

Biotexnologiyaning faol rivojlanishi

Qishloq joylarini markalash muhim shaharlardan tashqarida infratuzilmani²⁴ yaxshilashni o'z ichiga oladi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda iqtisodiy o'zgarishlar ro'y bermoqda, bu ularning aholisining sotib olish qobiliyatini oshiradi. Iqtisodiyotning qishloq xo'jaligi sektoriga ilmiy-texnik yutuqlarni joriy etish.

Inson kapitalini yaratish, kam daromadli aholi uchun ta'lim imkoniyatlari va sharoitlarini ta'minlash. Kambag'al va rivojlanayotgan mamlakatlarga gumanitar ehtiyojlarni qondirishda yordam berish global oziq-ovqat inqirozi ta'sirini kamaytirish uchun juda muhimdir.

Jahon oziq-ovqat dasturi

²⁴ Infratuzilma- inson hayot faoliyati uchun zarur bo'lgan me'yoriy sharoitni ta'minlashga xizmat qiluvchi turli-tuman yordamchi xizmat ko'rsatuvchi sohalar (tashkilot, korxonalar) va boshqalar.

Birlashgan Millatlar tashkilotining asosiy maqsadlaridan biri bu butun dunyo bo'ylab tinchlik va xavfsizlikni saqlash va chet eldan kelib chiqadigan har qanday xavfni bartaraf etishdir. Dunyodagi eng yirik gumanitar tashkilot 1961 yilda tashkil etilgan Birlashgan Millatlar Tashkilotining Jahon oziq-ovqat dasturi. U har yili 80 xil mamlakatda yashovchi kamida 300 million kishiga haqiqiy yordamni taklif qiladi. Bolalar ularning taxminan 20 millionini tashkil qiladi.

Missiyaning asosiy maqsadlari dunyodagi ochlikni tugatish va rivojlanayotgan mamlakatlarda ovqatlanish darajasini oshirishdir. Kompaniya har yili o'n ikki milliarddan ortiq oziq-ovqat mahsulotlarini tarqatadi, ularning har biri 0,31 dollar turadi. Har kuni 5000 ga yaqin yuk mashinalari va 100 ta samolyot eng muhtojlarga oziq-ovqat yetkazib beradi.

Va nihoyat, shuni etishimiz joizki, dunyo duch keladigan eng dolzarb muammolardan biri bu oziq - ovqat. Har yili, asosan, dunyo aholisining portlovchi o'sishi tufayli vaziyat yanada yomonlashadi. Inson evolyutsiyasining hozirgi bosqichida eng muhim vazifalardan biri oziq-ovqat muammosiga eng yaxshi yechimlarni topishdir. Hozirgi vaqtda iqtisodiyotda sodir bo'layotgan globallashuv jarayonlari, ilm-fan va texnika yutuqlari bilan bir qatorda, ushbu muammoning eng samarali yechimini topishga yordam beradi deb umid qilamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. <https://climate-box.com/wp-content/uploads/Uzbekistan/Climate%20Box%20Textbook%20Uzbekistan%20U>
2. <https://yuz.uz/uz/news/iqlim-ozgarishi--global-falokatmi-yoki-inson-taraqqiyotida-yangi-paradigma>
3. <https://xs.uz/uz/post/global-iqlim-ozgarishi-oldini-olish-uchun-qandaj-choralar-korish-kerak>
4. <https://www.amerikaovozi.com/a/climate-change-agriculture/5880811.html>
5. <https://kun.uz/uz/91711393>
6. <https://geografiya.uz/ekologiya/9689-iqlim-ozgarishi-muammolari.html>
7. <https://uzhurriyat.uz/2016/03/21/iqlim-o-zgarishlari-va-oqibatlari/>
8. <https://yuz.uz/uz/news/global-iqlim-ozgarishi>
9. <https://zamin.uz/uz/jamiyat/72963-iqlim-ozgarishining-oldini-olish-uchun-nimalar-qilish-kerak.html>
10. https://uz.mgwiki.top/wiki/United_Nations_Framework_Convention_on_Climate_Change